

СЕКТОРНА КВАЛИФИКАЦИОННА РАМКА ЗА РАЗВИТИЕ НА ДИГИТАЛНИ УМЕНИЯ

Икономическа дейност Н 49.39 „Друг пътнически сухопътен транспорт, неквалифициран другаде“, код по КИД 2008

Настоящата Секторна квалификационна рамка за развитие на дигиталните умения е разработена в резултат на изпълнението на проект BG05M9OP001-1.128-001 „Партньорство в дигитална среда“, осъществяван от КНСБ в партньорство с МТСП, АИКБ, БСК, БТПП и КРИБ и е съобразена с Европейската рамка за развитие на дигиталните умения на гражданите DigComp.

I. Същност на секторната квалификационна рамка на дигиталните умения

Секторната квалификационна рамка за развитие на дигиталните умения в икономическа дейност **Н 49.39 „Друг пътнически сухопътен транспорт, неквалифициран другаде“** се базира на резултатите от осъществен **анализ** на потребностите от специфични дигитални умения в икономическата дейност, наличен на <http://digital.dostoentrud.org/index.php/analyzes/analyzes/41-49-39>, на разработените, тествани и валидирани **профили** на дигиталните умения, необходими за успешно изпълнение на трудовите задачи на ключови за икономическата дейност професии / длъжности, публикувани на: <http://digital.dostoentrud.org/index.php/analyzes/unificirani-profil/73-49-39>.

За целите на разработване на Секторна квалификационна рамка за развитие на дигитални умения за икономическа дейност се приема, че:

A. Общи дигитални умения са:

- общи (преносими) за една ИД въз основа на избраните ключови професии/длъжности, за които са разработени профили;
- различни за различните сектори/ ИД;
- обвързани с индикаторите от DigComp.

B. Специфичните дигитални умения по DigComp:

- са специфични за конкретни професии/длъжности от сектора (и се изписват като такива);
- могат да се повтарят за някои длъжности/професии от ИД;

- се препоръчва да се съотнесат към индикаторите от DigComp, където е съвместимо със същността на сектора, професията и длъжността.

В. Други специфични за ИД дигитални умения, извън DigComp (ако има такива, в зависимост от ИД – например DigComp at Work, DigCompEdu, посочените примери в Приложение 3 и др.)

Всички дигитални умения/компетентности в рамката са измерени чрез 8-те нива на владене от Европейската рамка за дигитална компетентност DigComp. Нивата на владене на дигиталните умения/компетентности са представени в **Приложение 1 Нива на дигитални умения/компетенции** и **Приложение 2 Дигитални умения и компетентности в Европейската рамка DigComp**, към секторната квалификационна рамка. Осемте нива на владене за всяка компетентност са дефинирани чрез резултати от обучението, като наред с това, описанието на всяко ниво съдържа знания, умения, поведения и примери, и всяко ниво на владене представлява стъпка напред в усвояването на дигиталната компетентност от страна на гражданите, в съответствие с когнитивната област, сложността на изпълняваните задачи и нивото на самостоятелност (автономност) при изпълнението им.

1. Цел на Секторната квалификационна рамка за развитие на дигитални умения

Целта на Секторната квалификационна рамка за развитие на дигитални умения е да повиши адаптивността на предоставяното обучение и квалификация към потребностите на пазара на труда и към специфичните за съответния сектор (*икономическа дейност*) нужди от развитие на дигиталните умения на работната сила. По-конкретно, секторната квалификационна рамка за развитие на дигитални умения, може да има за цел да:

1.1. идентифицира „ядрото“ от критично важни (ключови) за сектора дигитални компетентности, определени въз основа на анализ на техния недостиг, които да бъдат включени в образователните стандарти, в профилите на съответните специалности, в учебните планове и програми, свързани със системите за формално образование и неформално обучение, подбрани по следните примерни критерии¹:

- от важно значение за развитието на дигиталните умения на работещите в сектора;

---

¹ Тъй, като процесите и стандартите за дигитална компетентност във всеки сектор са специфични, експертите имат свободата сами да определят критериите, по които подбират и определят дигитални компетентности, които да бъдат обхванати от секторната рамка.

- от съществено значение за настоящите и бъдещите тенденции в дигитализацията на бизнес процесите в сектора (икономическата дейност);
  - в съответствие със стандартите за дигитална компетентност на ключовите за сектора длъжности и професии;
  - от важно значение за образованието и обучението на квалифицирани специалисти в специфични за сектора области.
- 1.2. допълва изискванията за придобиване и/или надграждане на квалификацията (вкл. професионална квалификация и преквалификация) спрямо набора на идентифицираните в сектора дигитални компетентности;
  - 1.3. адаптира целите, подходите и съдържанието на ПОО, включително организирано от компаниите или от външни организации, спрямо специфичните за сектора и предприятията / организациите стандарти за дигитална компетентност;
  - 1.4. повишава прозрачността на квалификациите и взаимното признаване на придобитите сертификати, улеснява мобилността на заетите и подобрява възможностите за надграждане на уменията и учене през целия живот;
  - 1.5. постига по-ясно съотнасяне на специфичните за сектора квалификации с нивата, знанията, уменията и компетентностите в Националната квалификационна рамка;
  - 1.6. подпомага процесите и механизмите за прогнозиране на потребностите от нови умения на работната сила в областта на дигитализацията и дигиталната трансформация;
  - 1.7. осигури обща основа в сътрудничеството между пазара на труда, образованието и обучението при усвояването на дигитални умения, отговарящи на актуалните тенденции в технологичното развитие на предприятията от сектора (икономическата дейност).

2. Приложно поле на рамката.

Настоящата рамка следва да служи като всеобхватна рамка за целия сектор, като описва знания и умения, отнасящи се до препоръчителното ниво на дигитални умения и знания (компетентности). Посочените в квалификационна рамка препоръчителни нива я правят независима от всички входни променливи като специфични професионални изисквания, индивидуални учебни маршрути или форми на обучение, както и от системите за професионално образование и обучение на отделните образователни и обучителни институции. Квалификационната рамка на дигиталните умения използва знания, умения и поведения като дескриптори за покриване на определени нива от областите на компетентност от DigComp., независимо от тяхното конкретно естество. Заложените нива в настоящата рамка са с препоръчителен характер, като конкретното ниво за съответната професия/длъжност се определя според един или повече от следните критерии: образователна степен, код на длъжността съгласно НКПД 2011, технологично развитие на предприятието/ организацията, и др.

Нуждата от разработването на секторни квалификационни рамки на дигиталните умения е належаща, за да могат програмите за обучение да предвидят като **единици резултат от ученето** усвояването на определени дигитални компетенции, както и да се разработят програми за придобиване на микроудостоверения за конкретни дигитални умения необходими за изпълнение на конкретната длъжност.

Препоръчителните нива в настоящата рамка са изведени на база проведени консултации с представители на работодатели и експерти в сектор **Н 49.39 „Друг пътнически сухопътен транспорт, неквалифициран другаде“**, след определяне на ключови за дигиталната трансформация на сектора професии / длъжности:

Код на професията / длъжността по НКПД 2011	Наименование на професията / длъжността в Н 49.39 „Друг пътнически сухопътен транспорт, неквалифициран другаде“
83312002	Шофьор, автобус
31153065	Приемчик автосервиз
74212002	Електрончик
72312003	Механик, гараж за транспортни средства
31153039	Техник-механик, климатична, вентилационна и хладилна техника
72312001	Автомонтьор
93120008	Работник, поддръжка
74122021	Монтьор на управляващи и контролни системи за електрически превозни средства

II. Секторна квалификационна рамка за развитие на дигиталните умения за икономическа дейност Н 49.39 „Друг пътнически сухопътен транспорт, неквалифициран другде“

Области на компетентност в DigComp	Общи и специфични дигитални умения/компетентности, обвързани с DigComp (Наименование, съотнесено към в DigComp)	Препоръчително ниво на владеење в съответствие с DigComp								
		основно		средно		напреднало		високо специализирано		
		1	2	3	4	5	6	7	8	
Общи дигитални умения										
1. Грамотност, свързана с информация и данни	1.1 Сърфиране, търсене, филтриране на данни, информация, съдържание									
	1.2 Оценяване на данни									
	1.3									
2. Комуникация и сътрудничество	2.1 Взаимодействие чрез дигитални технологии									
	2.2 Споделяне чрез диг. технологии									
	2.3									
	2.4									
	2.5									
	2.6									
3. Създаване на дигитално съдържание	3.1 Разработване на диг. съдържание									
	3.2.									
	3.3									
	3.4									
4. Безопасност	4.1 Защита на устройства									
	4.2									
	4.3									
	4.4 Защита на околната среда									
5. Решаване на проблеми	5.1 Решаване на технически проблеми									
	5.2									
	5.3									
	5.4									

		Специфични дигитални умения							
Свободно наименование, съотнесено към в DigComp		1	2	3	4	5	6	7	8
1. Грамотност, свързана с инфор- мация и данни	1.1 Управление на информация от специфичен софтуер								
	1.1 Проектиране на техническо оборудване								
	1.1 Систематизира, анализира и оценява данни с просто дигитално съдържание								
	1.1 Работа с техническа и технологична информация								
	1.1 Работа с фирмена документация: регистрира, управлява, анализира, систематизира, структурира и оценява данни в дигитална среда								
	1.1 Работа с данни от контролните системи и електронно оборудване на автобусите								
	1.1 Работа с дигитални тахографи								
	1.1 Систематизиране, анализиране, оценяване и обобщаване на данни в дигитална среда								
	1.2								
1.3									
2. Комуникация и сътрудничество	2.1 Взаимодействие в дигитална среда със заинтересованите лица								
	2.1 Обменяне на информация чрез прости дигитални приложения								
	2.1 Споделяне на информация в дигитална среда със заинтересованите лица								
	2.1 Използване на дигитални технологии и изпращане и получаване на информация								

	2.1 Взаимодействие чрез дигитални технологии								
	2.2 Използване на подходящи дигитални приложения за участие в съвместни процеси								
	2.2 Комуникация чрез информационната система за пътниците								
	2.3								
	2.4 Споделяне и осигуряване на достъп до съвместни дигитални приложения и процеси								
	2.5								
	2.6								
3. Създаване на дигитално съдържание	3.1 Създаване, коригиране, преработване и приспособяване за собствени нужди информация в дигитална среда								
	3.1 Преработване и адаптиране на получената първична информация от дигиталните устройства на превозните средства и я интегрира в приложения с дигитално съдържание								
	3.1 Променя, структурира, подобрява и модифицира елементарно дигитално съдържание за нуждите на изпълняваните от него задачи								
	3.1 Коригиране, интегриране и подобряване на просто дигитално съдържание самостоятелно и при необходимост с напътствие								
	3.1 Актуализиране, променяне, интегриране на информация с дигитално съдържание								
	3.1 Променяне, преработване, усъвършенстване и приспособяване на								

	информация с дигитално съдържание за собствени нужди и в полза на свои колеги, външни организации, институции и трети лица								
	3.1 Въвеждане, редактиране и отчитане на информация с просто дигитално съдържание								
	3.1 Попълване на готови бланки								
	3.2								
	3.2								
	3.3								
	3.4								
4. Безопасност	4.1 Прилагане на политика за защита на използваните устройства и предотвратяване на потенциални рискове от тяхната експлоатация								
	4.1 Познава влиянието на дигиталните технологии и рисковете, произтичащи от тях за своето физическо и психическо здраве, както и за това на останалите								
	4.1 Разпознаване влиянието на дигиталните технологии върху околната среда и предприема стратегии за тяхното ограничаване								
	4.1 Въздействие на дигиталните приложения и устройства върху околната среда								
	4.1 Установяване и оценяване на въздействието на дигиталните технологии и устройства върху околната среда. Предприема конкретни мерки за ограничаване влиянието на тези съоръжения								

	4.1 Идентифициране на заплахи, защита на поверителността и избягване на нежелани последици								
	4.1 Познаване влиянието на дигиталните технологии върху здравето и благосъстоянието на служителите								
	4.2								
	4.3								
	4.4 Предотвратяване на заплахи и рискове за здравето и благосъстоянието на служителите								
5. Решаване на проблеми	5.1 Установяване на възникнала техническа неизправност, предприемане на действия по нейното отстраняване, прилагане на ясни стратегии за бъдещото ѝ преодоляване								
	5.1 Идентифициране, оценяване и избиране на подходящи дигитални инструменти за вземане на технологични решения и отстраняване на възникнали неизправности								
	5.1 Притежаване на умения за идентифициране на комплексността на възникналия проблем и оценява потребностите от прилагане на технологични решения								
	5.1 Периодични проверки и идентифицира възникнал технически проблем								
	5.1 Регистриране на възникване на авария, оценяване на степента на сериозност на техническата неизправност, предлагане на технологични решения за нейното отстраняване								

	5.1 Установяване на наличието на авария, оценяване на степента на комплексност на възникналия технически проблем и прилагане на адекватни технологични решения за неговото преодоляване								
	5.1 Идентифициране на появил се проблем, уведомяване на компетентните лица и съдействие при решаването на възникналата неизправност								
	5.1 Установяване на техническа неизправност, предприемане на действия за нейното отстраняване и прилагане на технологични решения								
	5.2								
	5.3								
	5.4								
Други извън DigComp ²	Работа със специализирани софтуерни продукти и изкуствен интелект, като софтуер за планиране и изчисляване на най-ефективните маршрути и др.								
	Използване на облачни технологии като: Azure, Amazon Web Service (AWS), Google Cloud Platform (GCP), Oracle Cloud								
	Познаване и използване на киберфизични системи								
	Използване на Интернет на (транспортните) нещата (IoT) и дигитални близнаци „изградени“ от данни, събирани от него								
	Използване на Big data (Големи бази данни)								
	Работа с роботи - за по-безопасна ремонтна дейност, проверка на трасета, изследване на превозните средства безопасно и пр.								
	Използване на виртуална и смесена реалност (VR&AR) за симулации на ситауции, пътни инциденти								
	Осигуряване на киберзащита								
	Използване на блокчейн технологии за инвентаризация, проследяване на части превозни средства								
Работа с 3D принтери									

Забележка: Секторната квалификационна рамка е разработена в съответствие с необходимите специфични дигитални умения, установени при упражняване на избрани ключови длъжности/професии за икономическата дейност, както и при направен анализ за развитието им.

2 Вж. Приложение 3

III. Процедура за приемане и актуализиране на Секторната квалификационна рамка за развитие на дигиталните умения

Настоящата Секторна квалификационна рамка за развитие на дигитални умения в икономическа дейност **Н 49.39 „Друг пътнически сухопътен транспорт, неквалифициран другаде“** може да бъде приета с протокол или друг подходящ документ от две или повече от следните заинтересовани страни: *(изписват партньорите и организацията разработили и приели рамката)*.

Актуализация на рамката се прави при възникнала необходимост в резултат на технологичното развитие на сектора и/или промяна в нормативната уредба или изискванията за заемане на определени длъжности, респективно за упражняване на определени професии.

Настоящият модел на рамка е приет от Националния консултативен съвет (НКС) по проект BG05M9OP001-1.127-0001 "Развитие на дигиталните умения" от ОП РЧР.

Приложение 1

Нива на дигиталните умения/компетентности според Европейската рамка за дигитална компетентност DigComp

Нива в DigComp 2.1		Сложност на задачите	Автономност	Когнитивна област
Основно ниво		Обикновени задачи	С напътствия	Запомняне
		Обикновени задачи	Автономно и с насоки, където е необходимо	Запомняне
Средно ниво		Добре дефинирани рутинни задачи, ясно поставени проблеми	Самостоятелно	Разбиране
		Задачи и добре дефинирани нерутинни проблеми	Независимо и според нуждите	Разбиране
Напреднали		Различни задачи и проблеми	Насочва другите	Прилагане
		Най-уместните задачи	Способен да се адаптира към другите в сложни ситуации	Оценяване
Високоспециализирано ниво		Решаване на сложни проблеми с ограничени решения	Способен да допринася за професионалната практика и да насочва другите	Създаване
		Решаване на сложни проблеми с много взаимодействащи фактори	Предлага нови идеи и процеси в областта	Създаване

Приложение 2

Дигитални умения и компететности в Европейската рамка DigComp	
1	Грамотност, свързана с информация и данни
1.1	Сърфиране, търсене и филтриране на данни, информация и дигитално съдържание
1.2	Оценяване на данни, информация и дигитално съдържание
1.3	Управление на данни, информация и дигитално съдържание
2	Комуникация и сътрудничество
2.1	Взаимодействие чрез дигитални технологии
2.2	Споделяне чрез дигитални технологии
2.3	Участие в гражданските процеси чрез дигитални технологии
2.4	Сътрудничество чрез дигитални технологии
2.5	Онлайн етикет
2.6	Управление на дигиталната идентичност
3	Създаване на дигитално съдържание
3.1	Разработване на дигитално съдържание
3.2	Интегриране и преработване на дигитално съдържание
3.3	Авторско право и лицензи
3.4	Програмиране
4	Безопасност
4.1	Защита на устройства
4.2	Защита на личните данни и поверителност
4.3	Защита на здравето и благосъстоянието
4.4	Защита на околната среда
5	Решаване на проблеми
5.1	Решаване на технически проблеми
5.2	Идентифициране на нуждите и технологични решения
5.3	Креативно използване на дигиталните технологии
5.4	Идентифициране на пропуски в дигиталната компетентност

Приложение 3

Дигитални умения/компетентности извън DigComp (примери в свободен текст)	
	Работа на платформи, базирани на изкуствен интелект и облачни системи, изчисления, съхранения
	Работа със софтуер за Интернет на нещата и големи данни
	Работа с блокчейн и разпределителни записни технологии (Distributed Ledger Technologies – DLT) софтуери
	Работа с 3 и 4Д принтери, специализирани за икономическа дейност/сектор
	Работа с платформи за виртуална, удължена и смесена реалнос, специализирани за икономическа дейност/сектор
	Работа със специализирани платформи за комуникация в съответната икономическа дейност/ сектор
	Работа на платформи, базирани на облачни системи, изчисления, съхранения (SaaS, IaaS, PaaS MESH Apps)
	Работа с автоматизирани и роботизирани системи в конкретните сектори
	Работа, анализ и изготвяне на прогнози чрез големи данни
	Работа със специализирани работи, роботъчни касети/ контейнери, дронове
	Работа с нанотехнологии и напреднали материали (композити, сплави, полимери, биомимикрия, нанопроизводство) – тясно специализирани специфични умения
	Работа със суперкомпютри и квантови компютри - тясно специализирани специфични умения
	Решаване на проблеми, касаещи дигиталната компетентност – самооценка и идентифициране на потребност от обучение и пропуски
	Използване на дигиталните умения по иновативен и креативен начин, помагаш на дейностите в сектора
	Работа с телеустройства (телемедицина, телеобучение, телепазаруване (teleworking))
	Използване на дигитални инструменти за установяване на дигитални знание, умение и отношение
	...